

שמעתא עמיקתא

גליון תל"ג | פרשת בהעלותך | תש"פ | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

פניני הלכה

נאנס ולא הבדיל במוצאי יו"ט עד מתי יכול להבדיל

א. איתא בפסחים (ק"ק) אמרי בני רב חייה מי שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך בכל השבת כולו, ועד כמה, אייר זירא עד רביעי בשבת. כי הא דיתבי רבי זירא קמיה דרב אסי ואמרי לה רב אסי קמיה דרי יוחנן ויתיב וקאמר לענין גיטין חדא בשבתא תרי ותלת בתר שבתא, ארבע וחמשה ומעיל יומא קמי שבתא. אייר יעקב בר אידי אבל לא על האור.

עוד איתא שם (ק"ק) אמר רבא הלכתא טעם מקדש וטעם מבדיל, ומי שלא קידש בעי"ש מקדש והולך כל היום כולו עד מוצ"ש, מי שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך כל השבת כולו (ופרש"י כל השבת - כדלעיל עד יום רביעי). אמרי פתח לה להא שמעתא דרבא בהאי לישנא אמר רבא היילתא טעם מקדש טעם מבדיל, מי שלא קידש בעי"ש מקדש והולך כל היום כולו, מי שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך כל היום כולו.

וכת' **התוס'** (ד"ה אמרי) דבסוף מילתא גרסי' כל היום כולו, דאי לא הכי היינו לישנא קמא, והלכא כלישנא קמא דמבדיל עד ד' בשבת כרב חייה לעיל. וכן פסק **הרא"ש** (סי' י"ג) דהלכתא דמי שלא הבדיל במוצ"ש הולך ומבדיל כל השבת כולה והיינו עד ד' בשבת.

אולם **הרי"ף** כת' (כ"א:) - ומסקנא אמר רבא הלכתא טעם מקדש טעם מבדיל ומי שלא קידש בעי"ש מקדש והולך כל היום כולו, ומי שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך כל היום כולו, אבל לא על האור. ומהא שמענין דאי לא אבדיל אכסא בלילא אעי"ג טעם מצי וכתב **הטור** (סי' רצ"ט) שכח ולא הבדיל במוצ"ש כתבו יו"ט, וכי' **הרי"ף גיאת** (ח"א עמ' י"ח). והתוספות כתבו שמבדיל עד סוף יום השלישי וכי' **רב עמרם** (פסדורו ח"ב סי' מ"א). ודוקא בפ"ה והמבדיל בין קודש לחול, אבל על הבשמים והאש אינו מברך אלא במוצ"ש. כתב **בה"ג** (ה"ל קידוש י"ג ע"ג) הני מילי דמבדיל ביום ראשון דלא טעים מידי אבל טעים מידי לא, ואעי"ג דקמי"ל טעם מבדיל, היכא דאבדיל לאורתא אבל אי מבדיל למחר אי טעים מידי אינו מבדיל.

ולדינא כת' **המחבר** (שם סי' י"ג) - שכח ולא הבדיל במוצ"ש מבדיל עד סוף יום שלישי, וי"א שאינו מבדיל אלא כל יום ראשון ויו"ט. ודוקא בורא פרי הגפן והמבדיל בין קודש לחול, אבל על הנר ובשמים אינו מברך אלא במוצאי שבת. ויש מי שאומר דהא דקמי"ל טעם מבדיל הני מילי היכא דאבדיל בליל מוצ"ש אבל אם לא הבדיל בלילה כיון שטעם אינו מבדיל.

וכת' **הרמ"א** דהעיקר כסברא א'. וביאר **באר** (סי' ס"ג) דקאי על שני הי"א. והובאו דבריו **במשנ"ב** (סי' י"ט). ולפי"ז לרמ"א מצי בכל גוונין להבדיל עד סוף יום ג'. אולם בני ספרד אעי"ג דנהגו בכל דוכתי כדעת המחבר, היכא דאיכא ספק ברכות נהגו לחשוש אפי' נגד דעת המחבר, ואי"כ למנהגם אינו יכול להבדיל אלא ביום ראשון היכא דלא טעם מידי. וכן כתב לדינא **בכה"ח** (לגרו"ח סופר צ"ל - סיקר רצ"ט ס"ק כ"ו).

ג. וילי"ע במוצאי יו"ט אם שכח ולא הבדיל עד מתי יכול להבדיל, דהא דאי ימים ראשונים נגריים אחר השבת שערבה ליש' ביו"ט, אולם הא דמצי להבדיל כל היום יום א' אפשר דה"ה ביו"ט דיכול להבדיל בכל היום שאחר יו"ט.

ומצינו **בזרע אמת** (ח"ג סי' נ"א) דנשאל בזה, והשיב דליו"ט אין תשלומין כלל אחר שעבר הלילה, ואינו ענין להבדלה של שבת, דלא מבעיא לרוב הפוסקים דס"ל דיכול להבדיל עד יום ד' משום דג' ימים ראשונים בתר שבת אזלי דלי"ש זה ביו"ט, אלא אף להרי"ף דאינו מבדיל אלא ביום א' בלבד, עכ"ז אין ללמוד משבת ליו"ט, כיון דלא מצינו דקתני כן אלא בשבת דחמירא קדושתה כו' ואין לנו לדמות מילתא למילתא כו' וברט דלא קימ"ל כוותיה דהרי"ף.

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר להיכנס בשבת למקום שבודקים חוב למבקרים ע"י מכשיר חשמלי

א. צדדים לאסור. **ב.** לפני עור כשעושה איסור באונס. **ג.** להכניס עצמו במצב של היתר מחמת פקו"נ. **ד.** במקום איסור דרבנן או אמירה לכנרי. **ה.** חילוק בין ערב שבת לשבת עצמה. **ו.** המעשה אינו מחייב חילול שבת. **ז.** הבדיקה מתבצעת על ידי עכו"ם. **ח.** הבדיקה מתבצעת על ידי מצלמה תרמית. על מנת למנוע התפשטות נגיף הקורונה באר"י חלה חובה למדוד חום הגוף (באמצעי שאינו פולשני) לפני כניסה למקומות ציבוריים כמו בתי חולים. יש מקומות שבודקים ע"י שומר המודד באמצעות מד חום חשמלי אינפרה-אדום. ויש מקומות שמתקנות מצלמות תרמיות שמלבד לצלם מודדות חום הגוף באופן אוטומטי באמצעות חישה. בשני אמצעים אלו המדידה נעשית ללא מגע עם אנשים דבר המנוע את הדבקות. ונשאלנו אם מותר להכנס במקומות אלו בשבת.

א. צדדים לאסור

והנה העירוני שחכם אחד שליט"א כתב לאסור בזה אם לא במקום שהביקור הוא משום פקו"נ. א' כשהמדידה מתבצעת ע"י ישראל אסור, כי שימוש במכשיר חשמלי אסור בשבת וע"כ נמצא המבקר מכשיל את השומר, והדין כן בין אם הנבדק יודע שאין לו חום ובין אם הוא מסופק בדבר, ואין לומר שמחמת שהשומר צריך למדוד ע"מ למנוע סכנה (שלא יכנס חולה קורונה למקום) הרי הוא עסוק במצוה ואין כאן מכשול, דהגע עצמך האם יהיה מותר לאדם שבינו חשוד בשבת לצעוק שיש בביתו חולה הצריך לאור החשמל כדי ששכנו יבוא וידליק את האור, ונמצא שהשכן זכה במצוה כיון שחשב שעסוק בהצלת נפשות. אע"כ הוא בכלל מכשיל את חברו בעשיית איסור באונס, ויעוי' **באג"מ** (יו"ד ח"א סי' א') שאף כשהנכשל אנוס יש משום לפני"ע. וכמ"כ יש לדמות זאת למה שפסק **הר"ז** המובא להלן שאם נשפכו בשבת המים חמים לצורך התינוק לא מלים אותו שאם ימול אותו יצטרך לחלל שבת כדי לחמם מים עבור התינוק מחמת סכ"נ, ומבואר שאסור להכניס עצמו במצב של פקו"נ, וה"ה הכא י"ל שנמצא מביא את השומר להיתר של פקו"נ כי אם ימנע מלהיכנס לא יצטרך לבדוקו. ואף ע"י עכו"ם יש לאסור כי מעשה הנכרי מתייחס להנהלת בית החולים (שהם יהודים) שציוותה עליו לבדוק את כל הנכנסים, ונמצא שמי שנכנס שלא לצורך או שלא באופן המותר, מכשיל את הנהלת בית החולים. ב' כשהמדידה מתבצעת ע"י מצלמה תרמית יש לאסור כי כשעוברים מולה נוצרים שינויים דיגיטליים, וכל מלאכה שנוצרת בעקבות כך נחשבת עשייה של האדם המהלך או עומד כנגדה, ולא דמי למצלמות אבטחה שהתירו הפוסקים כי שם אינו מכוון לכתוב על המסך, עכ"ת. אולם נלע"ד שדבריו לא מוכרחים וכמו שנבאר בס"ד.

ב. לפני עור כשעושה איסור באונס

ראשית מה שיצא לאסור כי נמצא מכשיל את ישראל באיסור באונס ויש בזה משום לפני"ע כמבואר **באג"מ**, איברא שכדעת האג"מ כבר כת' **הפמ"ג** (סי' שמג מ"ז ס"ק א), מ"מ אין זה מילתא דפשיטא כי מאידך מצינו להמהרי"י עייאש **בבית יהודה** (יו"ד סי' י"ד) ו**החלקת יואב** (סי' א' ד"ה ואין להקשות) שחולקים ע"ז, והארכנו בס"ד בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון ס"ז.

ובר מן דין נראה שני"ד אינו נוגע לזה, כי באמת אין כאן מעשה עבירה כלל כי חיוב רמיא על השומר לבדוק כל א"י לצורך מניעת סכנה, אפי' כהמבאם הנכנס יודע ואף מגלה שאין לו חום, כי על השומר שלא להאמינו כדי להבטיח שלא יכנס שום חולה, וע"כ עוסק במצוה הוא אף שכלפי שומא גליא שבאמת אין אדם זה חולה. וגדולה מזו מצינו **בשו"ע** (סי' שכח ס"ג טו) דאם אמדורו הרופאים שצריך גרוגרת א' ורצו עשרה והביאו לו כל א' גרוגרת, כולם פטורים ויש להם שכר טוב מאת ה' אפי' הבריא בראשונה. ומה"ט פסק **הגרש"א זצ"ל** (נשמי"א רס"י שלה) שחולה שיבי"ש שצלצלו עבורו לאנשי הצלה, ובינתיים החולה יצא מסכנה, אסור לצלצל אליהם כדי למנוע חילול שבת לשוא, מכיון שעושים בהיתר. [ומי"מ ר"י שאם אין משום עשיית מלאכה יש להודיע למצילים, ואע"פ שאין כאן מעשה עבירה מ"מ רצון התורה שאדם ישבות ממלאכה בשבת, ובעין זה מצינו **בקוב"ש** (קוד"ס סי' ב'). ועי' **בשמעתא עמיקתא** גליון ה' שכל זה כשקריאת אנשי הצלה היתה מחמת מצב של פקו"נ אלא שחלף, אבל אלו הקריאה היתה בטעות, ו"א שבכה"ח כיון שכלפי שומא גליא שאין זה אלא טעות נחשב משאני הצלה עושים מעשה איסור באונס. ומי"מ הכא אין הדבר בכלל זה כי על השומר לבדוק את כל המבקרים מחמת חשש פקו"נ הקיים בעולם.

אלא שבמקום שיכול לעשות הבדיקה באופן שאין צורך במלאכה צריך לעשות כן, שהרי אף במצב של פקו"נ במקום שניתן לעשות בהיתר ללא שיהיו לכוי"ע צריך לעשות כן, כמבואר **בשו"ע** (סי' שכח ס"ג טו) ו**בבה"ל** (סי' רעח ד"ה מורה), והארכנו בגליון רל"ז. ואם השומר אינו שתוי"מ ומשתמש באמצעי אלקטרוני, אע"פ שבידו להשתמש באחד שאין בו צורך בעשיית איסור, כיון שעושה ע"ד עצמו אין כאן משום לפני"ע כמבואר **במנח"ש** (ק"ק סי' ע"ד אות ג), ועי' בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון כ"ז.

ג. להכניס עצמו במצב של היתר מחמת פקו"נ נפש

ואם משום שגורם להכניס את השומר במצב של היתר עשיית מלאכה מחמת פקו"נ, כי אילו לא היה בא לבקר לבית חולים לא היה צריך למדוד לו חום, נראה שאין הדבר פשוט לאסור וכמו שנבאר בעז"ה.

כת' **הר"ז** (שבת נ"ג ברי"ק) שמכשירי מילה אינם דוחים את השבת, ועל כן אסור למול כשאין לו מים חמים לרוחץ את התינוק לאחר המילה ואע"פ שמילה דוחה שבת ורחיצת התינוק אחר המילה יש בה משום פקו"נ שגם דוחה את השבת מ"מ אסור למולו כי בכה"ג אין השבת נדחית, וראיה לדבר מההוא ינוקא דאישתפוף חמימיה כדאיתא **בעירובין** (נ"ט), ע"כ. וכן דעת **הרשב"א** (שטי"מ ביצה ה' ד"ה אלא). אולם **הרמב"ן** (שבת קלד' ד"ה אבל היתר למולו כי אין לדחות המילה מפני דחיית שבת שבא לאחר מכן. ועי' **בטור** (יו"ד סי' רסו) שכת' שאם מלו הקטן בשבת ואח"כ נתפזרו הסממנים או נשפכו החמין עושין הכל בשבת. ודייקו **הב"י** (שם) ו**הב"ח** (אות ה) שדוקא אם נתפזרו אחר המילה הדין כן אבל אם נתפזרו לפני המילה אסור וכסברת הר"ז (ושכן דעת הרמב"ם והרי"ף). וכלשון **הטור** כת' **השו"ע** (ס"ג ע"ג א), ועי"ש **בשו"ע** (סי' ק' ע"ג אות ג), ועי' **המ"ב** (סי' שלא ס"ק כד) מחמיר בזה וביאר דמוטב דתחה המילה ולא יביא עצמו לידי חילול שבת כיון שהיה אפשר להכין מאתמול.

נמצא לכאורה לדעת הר"ז היה לאסור להכנס במצב של פקו"נ ואף לדעת הרמב"ן שמתיר י"ל דדוקא דומיא דתתם שמצוה (הדוחה את השבת) רמיא עליה, משא"כ בני"ד שביקור חולים אינו דוחה שבת.

ד. במקום איסור רבנן או אמירה לכנרי

ואף אם נימא שמדידת חום בכה"ג אינה אסורה אלא מדרבנן מ"מ אכתי לכאורה יש לאסור. דיעוי"ן **בשו"ע** (יו"ד סי' רסו ס"ג א) שהביא שאם לא שחק כמון מערב שבת עבור התינוק, לועס בשבת בשיניו. ועי' **בהגהות רע"א** (שם על הש"ס סי' ק') שהטעם שמתירין (אף לדעת החמירים לעיל) אם לא שחק כמון מע"ש כת' **הר"ן** דמייירי שנודע לו אחר המילה, אבל **הרשב"א** (שם) כתב דשבות דלית ביה מעשה מלאכה גמורה לא דחינן המילה מחמת שבות דלאחר המילה, ע"כ. מבואר שנחלקו הפוסקים אם במקום איסור שבות בשו"א"ת דרבנן התיירו להכניס עצמו להיתר של פקו"נ. ולכוי"ע שבות דאית ביה מעשה אסור.

ואף להכנס במצב של פקו"נ שיצטרך מלאכה ע"י עכו"ם אסור כמבואר **בעירובין** (נ"ט) דאמרו ההוא ינוקא (תינוק שמילתו בשבת) דאישתפוף חמימיה (לפני המילה), אמר להו רבא נישיליה לאימיה אי צריכא נחיים ליה נכרי אגב אימיה. ופרש"י שיש לחמם מים תוך הכלי שמחממים מים עבור אמו ע"י גוי, ע"כ. ומבואר שאסור למול אף ע"י עושה ע"י עכו"ם (וזו הראייה של הר"ז) לאסור למולו כנ"ל, ולהרמב"ן צ"ל שאין זה אלא דין לכתחלה, אבל אם אין עכו"ם מלים אותו ולאחר מכן יחמם מים). אלא שישל כיו"צ שיצטרך לעשות מלאכה דאוי ע"י עכו"ם דכבה"ג אחר התיירו אמירה לכנרי, אבל במקום שיצטרך לעשות מלאכה דרבנן ע"י עכו"ם י"ל שמוותר כי שרי אמירה לכנרי בכה"ג כמבואר **בשו"ע** (שם ט"ה). ואם נאמר שמדידת חום ע"י מכשיר אלקטרוני הוא איסור דרבנן י"ל דשרי להכניס עצמו בהיתר זה.

